

Moravské zemské muzeum Brno

Metodické centrum muzejní pedagogiky

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

OBRAZ V KRAJINĚ, KRAJINA V OBRAZE

Mgr.,Bc. Romana Ondříková

Brno 2016

Obsah

1. Úvod	3
2. Muzejně edukační program Obraz v krajině, krajina v obraze	4
2.1. Základní údaje o programu.....	5
2.2. Cíle programu	5
2.3. Cílová skupina programu	6
2.4. Obsah programu.....	6
2.5. Použité metody	9
2.6. Organizační prostředky	9
2.7. Didaktické prostředky.....	11
2.8. Časový rozsah programu	11
3. Koncepce programu	12
3.1. Evokace (E)	12
3.2. Uvědomění si významu informací (U)	13
3.3. Reflexe (R).....	16
4. Závěr	17
5. Použitá literatura:.....	18

1. Úvod

Pro svoji závěrečnou práci jsem volila koncepci edukačního programu pro stálou expozici Moravské galerie v Brně, jelikož prozatím v žádném muzeu ani galerii nepracuji.

Moravskou galerii jsem si vybrala, neboť je jako instituce výjimečná především tím, že České republice jako jediná prezentuje výtvarnou kulturu zcela komplexně.¹ Je druhým největším muzeem umění v České republice. V posledních letech se velmi významně podílí na kulturním a společenském životě v Brně. Velice důležitým úkolem Moravské galerie je kromě pořádání výstav a nejrozličnějších doprovodných akcí, výzkum a šíření jeho výsledků prostřednictvím výuky a publikací.

Moravská galerie spravuje pět budov: Pražákův palác, Uměleckoprůmyslové muzeum, Místodržitelství palác, Jurkovičovu vilu a spolu s vídeňským Muzeem užitého umění (MAK) Hoffmannův rodný dům v Brtnici u Jihlavy.²

Počátky Moravské galerie sahají do prvních desetiletí devatenáctého století, kdy bylo založeno Františkovo muzeum roku 1818 (císař dal povolení již roku 1817), jehož součástí byla také obrazárna. O něco málo později, roku 1873 vzniklo Uměleckoprůmyslové muzeum, které se jako jedno z prvních zabývalo sběrem a studiem památek uměleckého řemesla. Roku 1961 došlo ke sloučení obrazárny Moravského zemského muzea s Moravským uměleckoprůmyslovým muzeem – nově vzniklá instituce získala název Moravská galerie v Brně.

První zájem o budování uměleckých sbírek byl podpořen založením Uměleckého spolku roku 1829, který nakupoval na vídeňských výstavách a aukcích především soudobá umělecká díla pro muzejní sbírky. Tento spolek ve 40. letech zanikl a výtvarné umění se stalo předmětem zájmu muzejní činnosti. Významným mezníkem byl roku 1881, kdy kníže Jan z Liechtensteina podaroval muzeu několika obrazy italské proveniencí, které tvoří základ nynější kolekce italského malířství. Ty se rovněž uplatnily v prvních expozicích Františkova muzea v Biskupském dvoře, jejichž autorem byl Mořic Trapp. K samostatnému rozvoji obrazárny došlo až roku 1923, kdy vydáním nových statut Zemského muzea vznikl základ

¹ Pracuje s volným uměním, jež zahrnuje malbu, kresbu, plastiku, grafiku od nejstaršího období po současnost, také s fotografií, užitým uměním, grafickým designem a architekturou více <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/historie.aspx>, <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/sbirky/umeni-od-gotiky-po-19-stoleti.aspx>

² Více viz <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/historie.aspx>

systematicky budované sbírky. Původní fond se následně rozrostl o tzv. městskou galerii Heinricha Gomperze, která muzeum obohatila o kvalitní soubor krajinomalby.³ Ve dvacátých letech byla získána sbírka továrníka Arnolda Skutezkého, jejíž těžiště tvoří nizozemské malířství. Působení dr. Alberta Kutala je spojeno především s vytvořením kolekce středověkého umění v souvislosti s výstavou gotického umění na Moravě a ve Slezsku v letech 1935-36. Řada uměleckých památek, které byly pro tuto výstavu z velké části zapůjčeny z církevního a soukromého majetku, se postupem doby staly součástí sbírky starého umění. Rozšířil se i dokumentační záměr obrazárny, jejímž programem se stalo získávání nejvýznamnějších děl moravské provenience starších i soudobých. Významný podíl na budování sbírky starého umění patří dr. Vlastě Kratinové. Vedle programového rozšíření stávajících kolekcí se zasloužila o vytvoření unikátní kolekce do té doby opomíjeného barokního umění na Moravě.⁴

2. Muzejně edukační program **Obraz v krajině, krajina v obraze**

Hlavním podnětem k navržení muzejního edukačního programu pro děti s názvem **Obraz v krajině, krajina v obraze** byl workshop „Hledáme lektory na externí spolupráci“ pořádaný lektorským centrem Moravské galerie 19. února letošního roku. Jednou z možností spolupráce byla tvorba nebo návrh libovolného edukačního programu pro jakoukoliv věkovou skupinu. Jelikož lektorské centrum nabízí nepřeborné množství velmi zajímavých doprovodných programů jak ke stálým expozicím, tak ke krátkodobým výstavám, včetně nejrůznějších workshopů, víkendových dílen pro rodiče s dětmi, přednášek a dalších akcí pro rozličné věkové skupiny, bylo obtížné vybrat téma, které se v jejich nabídce neobjevuje. Já osobně mám blíže ke starému umění, proto jsem volila téma krajinomalby a její proměny od středověku do 19. století. Jako cílovou skupinu jsem zvolila program pro děti školního věku,

³ Více srov. Více srov. Slaviček, Lubomír. „*Sobě, umění, přátelům*“. *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650 – 1939*. 1.vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. 380 s. ISBN: 978-80-87029-22-0, s. 193 – 232. Svobodová, Jana (red.) ...*Z lásky k umění a sobě pro radost...Umělecká sbírka Heinricha Gomperze (1843 – 1894)*. Brno „Moravská galerie v Brně, 2004. 617s. ISBN: 80-7027-127-2, s. 19 – 72.

⁴ Srov. více <http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/sbirky/umeni-od-gotiky-po-19-stoleti.aspx>

Jelikož pracuji jako učitelka na 1. stupni ZŠ a tudíž mám k této věkové skupině nejbližší. Jelikož by lektor měl být flexibilní, počítám i s verzí, kde bude více informací (viz celý níže zmiňovaný text), některé aktivity budou zaměněny za obtížnější (např. přiřadit dílo k autorovi).

2.1. Základní údaje o programu

Místem, pro které byl edukační program navržen, je stálá expozice Umění od gotiky po 19. století v budově Místodržitelského paláce v Moravské galerii a je koncipován pro skupinu dětí mladšího školního věku.

Téma: Krajina v obraze, obraz v krajině.

Program byl vytvořen v návaznosti na RVP ZŠ a lze jej využít ve vzdělávacích oblastech **Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Výchova k občanství a Umění a kultura.**

2.2. Cíle programu

Cílem edukačního programu je seznámit účastníky s vývojem a postupným osamostatňováním krajinomalby jako autonomního výtvarného žánru. Rovněž objasní roli malíře krajináře v jednotlivých dějinných epochách a seznámí s nejznámějšími osobnostmi krajinomalby v Evropě. Na příkladech vybraných děl v expozici vysvětlí principy a zákonitosti malby krajiny od středověku do 19. století i v případech, kdy krajina tvoří pouze obrazový rámec. Rovněž návštěvníky seznámí se základním názvoslovím používaným v malířství. Důraz bude kladen i na prožitek uměleckého díla. Aktéři si taktéž vyzkouší roli malíře krajin.

Žák na základě získaných informací vysvětlí a popíše vývoj krajinomalby od středověku do 19. století.

Objasní roli krajiny a malíře krajin ve výtvarném umění.

Rozpozná základní prvky krajinomalby a na jejich základě je zařadí podle tematiky do dané epochy.

Osvojí si a vysvětlí pojmy charakteristické nejen pro krajinomalbu – ideální krajina, vzorníky, grafické listy, kompozice, perspektiva, figurální stafáž, krajina jako obraz světa, idylická krajina, antikizující motivy, pozadí, materiály, symbol, plenér.

Vyjmenuje alespoň tři nejvýznamnější autory krajinomalby v Evropě.

Formuluje nejméně pět otázek k danému tématu.

Pozoruje, zapíše, zakreslí či jinak interpretuje získané poznatky.

2.3. Cílová skupina programu

Žáci základních škol: 4. – 7. ročník

2.4. Obsah programu

Krajinomalba je druhem malířství, v němž je na obraze zobrazena primárně krajina. V určitých etapách umění se tímto žánrem zabýval specializovaný malíř – krajinář. Krajina jako autonomní výtvarné dílo, jehož hlavním námětem je právě samotná krajina, se zrodila v 16. století v Holandsku. Vznik krajinomalby právě zde byl zapříčiněn velkým rozmachem protestantismu, který zapověděl tvořit náboženské obrazy. Malíři se tedy museli specializovat na jiná témata, což kromě rozvoje krajinomalby vedlo i k rozvoji malby portrétů, zátiší a výjevů z běžného života (jako byly například výjevy z hospod, domácnosti, interiéry kostelů apod.).

Malba krajiny dlouhou dobu stála na pokraji zájmu umělců. V pravěku byla pozornost tvůrců soustředěna hlavně na člověka a zvíře. Až starověk přinesl změnu. Na malbách, mozaikách a reliéfech je zobrazována krajina, do které je zasazen hlavní výjev. V tomto případě nicméně se nejedná o krajinu jako samostatný žánr, ale pouze o krajinný rámeček. Postupem času i v samotném starověku krajina začínala zabírat ve výjevu čím dál větší úsek,

v některých případech dokonce výjevu dominuje. To můžeme pozorovat například na některých dochovaných nástěnných malbách v Herculaneu a v Pompejích.

V raném středověku krajina nebyla opět zobrazována vůbec, nebo byl zobrazen pouze nejnужnější krajinný rámeček. Krajina na středověkých obrazech měla většinou symbolický charakter (např. určité květiny měly svůj vlastní symbolický význam).

V pozdní gotice se situace ve vnímání krajiny začíná proměňovat, a to v souvislosti se změnou vnímání okolního světa, který již nebyl vnímán pouze jako přestupní místo před cestou do Ráje.

Vyslovený zájem o krajinu jako takovou souvisí ve větší míře až s rozvojem perspektivy a kompozice v renesančním umění. Za kolébku zrodu perspektivy je považována Itálie. Mnozí holanďtí umělci podnikali studijní cesty do Itálie a tak se do jejich děl dostaly prvky italské malby a naopak holandský zájem o detail například ve způsobu znázornění květin zase ovlivnil umění italské. O krajinomalbě lze hovořit až například v díle Hendricka Avercampa, Pietera Brueghela st. a Hieronyma Bosche. Ve většině případů se ovšem jedná o obrazy ne reálné, ale ideální krajiny, která byla malována podle vzorníků nebo grafických listů přímo v ateliéru umělce. Tak se mnohdy u více umělců může setkat se stejným krajinným pozadím, které se odlišuje pouze jinou figurální stafáží.

Krajinomalba jako samostatný žánr se objevuje až na počátku 17. století, tedy v období raného baroka. Za jednoho z prvních zakladatelů je považován Holanďan Esaias van de Velde, mezi další významné holandské krajináře patří například Jakob van Ruisdael a Jan van Goyen. Tito malíři chtěli malovat krajinu, jak skutečně vypadala, ale neopomněli jí přidat nádech dramatičnosti a intimního charakteru. Oproti tomu francouzští malíři barokního klasicismu malují idealizovanou krajinu s antikizujícími motivy a idylickými výjevy. K nejvýznamnějším malířům toho druhu patří Nicolas Poussin, jenž je autorem výjevů heroických krajin s mytologickými nebo biblickými náměty a Claude Lorrain, autor ideálně koncipovaných krajin opírajících o přísně racionální kompozici.

Koncem 18. století se u umělců začínají projevat snahy o realistické zobrazení krajiny. Jedním z průkopníků těchto tendencí byl John Constable, jenž usiloval o větné zachycení neustále se proměňující se přírody. Mezi další umělce patřil například italský malíř Canaletto, který proslul malbou městské krajiny Benátek.

S rozvojem romantismu krajinomalba dostává charakter až mystického duchovního zážitku. Jmenujme například Caspara Davida Friedricha v Německu a Williama Turnera ve Velké Británii.

V realistickém krajinářství devatenáctého století dochází k průlomům v krajinomalbě. Malíři začínají chodit malovat ven do přírody samotné. Svě realistické krajiny někdy malíři obohacují o alegoricko-mystické postavy a výjevy. Malbou v plenéru pak již pokračují impresionisté jako například francouzští malíři Claude Monet a Camille Pissarro. Koncem 19. století krajina začíná pod vlivem nových výtvarných tendencí nabírat ovšem opět čím dál méně realističtější charakter (například v díle Vincenta van Gogha, Paula Cézana a Georgese Seurata). Stejně tendence v krajinomalbě lze pozorovat i ve 20. století, kdy se ráz krajinomalby proměňuje v souvislosti na převládajících uměleckých tendencích.

Česká krajinomalba jde ruku v ruce s Evropskou. Objevuje se již v době rudolfínského manýrismu. Mezi významné barokní krajináře patřili například Václav Hollar a Václav Vavřinec Reiner. Autorem rokokově intimně laděných krajinek malých formátů byl Norbert Grund.

Krajinářství jako samostatná disciplína se v Čechách vyvíjí až v 19. století na pražské Akademii. Postupně zde vzniká několik krajinářských škol, které byly vedeny Karlem Postlerem, Antonínem Mánesem, Maxem Haushoferem aj. Nejvýznamnější byla ovšem krajinářská škola vedena Juliem Mařákem, mezi jehož významné žáky patřil například Antonín Slavíček.

Dvacáté století stejně jako jinde ve světě krajinomalbu proměňuje v souvislosti s různými uměleckými tendencemi a novými technikami výtvarného projevu.

2.5. Použité metody⁵

Klasické výukové metody:

- Slovní
dialogická: řízený rozhovor, diskuse, dramatizace, rozhovor
monologická: vysvětlování, vyprávění, výklad, práce s textem
- Objektové učení (Názorně demonstrační)
práce s originálními díly, s fotokopiemi uměleckých děl, instruktáž
- Dovednostně - praktická metoda
plnění úkolů na daná témata, napodobování, experimentování vedoucí k osvojení psychomotorických a motorických dovedností

Aktivizující metody

- diskuse, kladení otázek, situační, inscenační, didaktické hry

Komplexní výukové metody

- Frontální výuka, skupinová a kooperativní výuka, individuální výuka, kritické myšlení, volné psaní, brainstorming, brainwritting

2.6. Organizační prostředky

Komentovaná prohlídka doplněná aktivitami, skupinová a individuální práce bude probíhat v prvním patře Místodržitelského paláce. Prostor tvoří užší chodba, která ústí do širokého sálu, z něhož vedou dveře do dalších šesti průchozích místností.

⁵SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: NIDV 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s. 12-27.

1	1. Olomoucký oltář, Zázrak P. M. SNĚŽNÉ- CCA 1480, MORAVSKÝ MALÍŘ Lucas Cranach- Lot a jeho dcery ANDRIES SCHNELLINCK – KRAJINA SE SVATOU RODINOU pol. 16. století Nicolaes de Bruyn? Krajina s kázáním Jana Křtitele 1590 Jan Fyt Lovecké zátiší s mrtvým ptactvem, zajícem a psy 1640 Joos II. De Moper – Hornatá krajina s jezdci a poutníky kol. 1600
2	2. Klaes Molenaer – Krajina s vesnicí na pobřeží 17. stol Willem de Heusch- večerní krajina s pastýři 17. stol Herman Saftleven – Večerní krajina se zříceninou chrámu kol. 1656 Jan Vijnants – Krajina s jezdkyň na oslu pol. 17. stol. Cornelis Droochsloot – Vesnická náves 1664 Barent Avercamp – Krajina s rybáři a pohled na Kampen 17. stol. Gillis Claesz Hondecoeter – Skalnatá krajina s lávkou 17. stol Jan Wijnants- Krajina s jezdkyň na oslu 17.stol
3	3. Franz de Paula Ferg – Krajina s hradem a figurální stafáží Maximillian Joseph Schinnagl – Horská krajina Maximillian Joseph Schinnagl – Horská krajina s říčkou, rybářem a pradelnou 18. stol.
4	4. Ignác Raab – Andělé slouží Kristovi 60. léta 18. stol.
5	5. Paul Franz Herbst – Lesní cesta s figurální stafáží konec 18. stol.
6	6. Remigius Adrianus van Haanen, zvaný Remi – Zimní krajina 1849 Remigius Adrianus van Haanen, zvaný Remi – Krajina v bouři 1848 Friedrich Gauermann- Lov na kance 1851 Friedrich Gauermann – U milíře před 1851 Edmund Malknecht – Skot a brav u jezera kol. roku 1875 Robert Russ – Horská krajina 1879 Josef Brunner – Krajina v bouři 1859 Ignaz Raffalt – Krajina s obilným polem druhá čtvrtina devatenáctého století
7	7. Eugen Jettel – Východ měsíce 1896 Eduard Kasparides – Krajina s řekou za měsíčního svitu kolem 1900 Karl Gödel – Kamenné lomy na Červeném kopci v Brně 1902 Hugo Baar – Večerní nálada 1902 – 1903 Tina Blau-Lang – Prater kolem 1890 Marie Egnerová – Jaro konec devatenáctého století Wilhelm Bernatzik – Zasněná 1898

2.7. Didaktické prostředky

Materiálové:

barevné knoflíky, schránka a papíry ve tvaru kruhu – k závěrečnému hodnocení

CD přehrávač - CD Dancing waters

fotokopie děl významných osobností krajinomalby

ikonografické příručky, fotokopie částí ikonografických příruček určené květin jako symbolu v obraze

mapa Evropy a časová osa

maska malíře, paleta, štětec

plánek galerie pro snadnější orientaci

polštáře

psací potřeby, podložky, papíry

role od toaletního papíru

rozostřené fotokopie děl – označené písmenem (díla reprezentující dané epochy a typy krajin)

tabule s papíry a fix k zapisování poznatků

výtvarné materiály- listy, přírodniny, vystříhané tvary barevných papírů, vlny, provazy, alu fólie, tvrdý balicí papír

Nemateriálové:

prostor Moravské galerie

výtvarná dílna

aktivizující metody

2.8. Časový rozsah programu

90 – 120 minut, záleží na schopnostech a zralosti dané skupiny

3. Koncepce programu

Před uvedením dětí do expozice si nachystám a rozmístím pomůcky na daná místa a připravím výtvarnou dílnu pro daný počet dětí. Tomu bude předcházet telefonické zjištění informací o dané skupině – věk, počet dětí, úroveň znalostí, případné specifické poruchy - poruchy pozornosti a chování. Pokud se takový jedinec ve skupině vyskytne, budu se snažit ho, co nejvíce zaměstnat a dodat mu pocit důležitosti, popř. požádám o asistenci pedagoga.

3.1. Evokace (E)

Evokace představuje jednu z nejdůležitějších fází učení, žáci si vybavují a vyjadřují své představy a vědomosti o tématu. V této fázi je nejdůležitější motivace a aktivizace k učení. Pedagog jejím prostřednictvím zjišťuje dosavadní úroveň vědomostí kolektivu.⁶

Po příchodu do galerie navštívíme šatny (klece), kde si návštěvníci odloží batůžky, ukážeme si WC, každému rozdám polštářek. Edukační program započnu představením sebe samé v masce malíře, krajináře, zakladatele krajinomalby Holanďana Esaiase van de Veldeho. S dětmi navážu bližší kontakt tím, že se zeptám na běžné otázky. Např.: Odkud děti přichází? Jak jsou staré? Jestli už někdy navštívily Moravskou galerii? Jestli vědí, na jaký program přišly? Otázky přizpůsobím věku. Následně skupinu seznámím s pravidly, které budeme dodržovat po celou dobu programu.

Pravidlo – **ZVEDNUTÉHO ŠTĚTCE** – znamená, že se mají zklidnit a soustředit svou pozornost na mě. Stejně pravidlo bude platit i pro ukončení dílčích úkolů a aktivit.

⁶ GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In *Škola muzejní pedagogiky 4*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2007, 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8, s. 52. LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8, s. 134. SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: NIDV 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s. 12-27, s. 25-26.

Poté, co se návštěvníci usadí na konci chodby v prostoru první místnosti, bude následovat fáze E - rozhovor na téma „Co si představují pod názvem krajinomalba.“ Postřehy budeme zapisovat na tabuli. Další otázky budou směřovány, k pozorovacím schopnostem malých návštěvníků: Všimli jste si někde po cestě galerií nějakého obrazu, kde by byla zobrazena krajina? Řízeným rozhovorem a zápisky s postřehy dětí se dostaneme k prvnímu úkolu.

1. ÚKOL:

Děti se rozdělí do skupinek po dvou až třech, obdrží tužku, podložku s plánkem místností a rozostřené kopie obrazů s písmeny. V expozici budou muset najít originální obraz a k písmenu napsat název obrazu a zakreslit ho do plánu. Obrazy jsou vybrány tak, aby postihly všechny důležité mezníky v dějinách krajinomalby.

Po letmé kontrole začnu historický exkurz s malířem do dějin krajinomalby, v tomto okamžiku bude započata fáze Uvědomění si významu informací.

3.2. Uvědomění si významu informací (U)

Uvědomění si významu informací navazuje na evokaci. Žáci se setkávají s novými informacemi – např. čtením textu s popisem krajiny, výkladem historie krajinomalby, vlastním pozorováním výtvarných děl... Nové myšlenky a informace třídí, hodnotí a spojují se svou vlastní strukturou vědomostí. Je potřeba udržet zájem žáků.⁷

Jak jsem zmínila výše, začneme se zabývat historií krajinomalby. Výklad zahájíme před originálem prvního rozostřené obrazu umístěného na chodbě galerie, kterým je jedna z desek Olomouckého oltáře. Zde si vysvětlíme, jakou roli hrála v těchto náboženských obrazech krajina, symbolika rostlin a ukážeme si příručky k určování těchto symbolů. Kdo

⁷ GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In *Škola muzejní pedagogiky* 4, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2007, 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8, s. 53. LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8, s. 135. SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: NIDV 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s. 12-27, s. 26.

z dětí bude chtít, může si zkusit nějaký symbol v příručce vyhledat a zjistit, co znamená. Po uvedení problematiky bude následovat druhý úkol.

2. Úkol:

Najdi v této místnosti další obrazy, na kterých jsou rostliny, pokus se je pojmenovat. Pod dílo polož knoflík, z hromady si vyber ten, který je ti sympatický (knoflík jim zůstane jako památka). Bude následovat kontrola - popř. výklad symboliky typických rostlin.

V první místnosti se zastavíme ještě u dalších dvou obrazů - Lucas Cranach- Lot a jeho dcery a u díla Nicolaese de Bruyna? Krajina s kázáním Jana Křtitele 1590

Dále budeme procházet jednotlivými místnostmi a vždy se zastavíme u obrazu, který byl původně rozostřený, vysvětlíme si typické prvky, kterými se krajina v jednotlivých obdobích vyznačovala. Dále se budeme průběžně seznamovat s pojmy charakteristickými nejen pro krajinomalbu – ideální krajina, vzorníky, grafické listy, kompozice, perspektiva, figurální stafáž, krajina jako obraz světa, idylická krajina, antikizující motivy, pozadí, materiály pro krajinomalbu s ohledem na provenienci a časové období, role a význam malířů krajin ve společnosti. Výklad bude obohacen o zajímavosti ze života umělců, o vzniku některých významných děl a jejich cestě do Moravské galerie v Brně.

V průběhu prohlídky budou zadávány další aktivity a úkoly k samostatnému či skupinovému řešení.

Místnost číslo 2

Zde se budeme věnovat holandské krajinomalbě. Na začátku děti obdrží roličky od toaletního papíru, které budou simulovat hledáček pro nalezení ideální kompozice krajiny. Ruličku mohou během celé programu využít a pozorovat tak díla, která je zaujmou. I v této místnosti vyhledáme typické zástupce a identifikujeme další rozostřenou kopii, tentokrát to bude dílo Barenta Avercampa – Krajina s rybáři a pohled na Kampen 17. stol. Prostor bude i dějištěm další aktivity.

3. Úkol:

Ve dvojicích si vyberte jeden obraz, který vás nejvíce zaujal a vymyslete pro něj jiný název, svůj výběr zdůvodněte.

Ve třetí místnosti se jen zastavíme u díla Franz de Paula Ferga – Krajina s hradem a figurální stafáží (opět rozostřená kopie)

Místnost číslo 4

Zde proběhne další úkol, tentokrát půjde o pohybovou aktivitu s relaxací. Zastavíme se před dalším symptomatickým dílem (rozostřená kopie), před půvabnou rokokovou scénou Ignáce Raaba – Andělé slouží Kristovi 60. léta 18. stol.

4. Úkol:

Děti si nejdříve prohlédnou obraz, kde si budou všimnout barvy, jemnosti, malebnosti výjevu a kompozičního řešení. Poté se zklidní prostřednictvím meditační hudby se zvuky vodopádů a ptactva. Zavřou oči, zaposlouchají se do hudby, představí si, že jsou součástí obrazu a tento pocit pohybově vyjádří.

Místnost číslo 6 a 7

V těchto dvou místnostech se zdržíme o trochu déle, kromě zašifrovaných obrazů od autorů Remigia Adriana van Haanena, zvaného Remi – Zimní krajina 1849, Friedricha Gauermannova – Lov na kance 1851, Roberta Russa – Horská krajina 1879, Josefa Brunnera – Krajina v bouři 1859, Eugena Jettela – Východ měsíce 1896, Karla Gödela – Kamenné lomy na Červeném kopci v Brně 1902, Hugo Baara – Večerní nálada 1902 – 1903, Wilhelm Bernatzik a – Zasněná 1898 se budeme věnovat krajinomalbě v devatenáctém století. Zde bude i další úkol.

5. Úkol:

Každá dvojice či trojice obdrží rozdílný text, který popisuje námět některého z obrazů v místnostech 6 a 7. Text musí správně přiřadit a objasnit ostatním.

Místnost číslo 7

Prohlídku zakončíme před meditativním obrazem Zasněná. Sem bude situován i poslední 6. úkol.

6. Úkol:

Volné psaní: Děti si prohlédnou obraz **Zasněná**. Napíší 10 vět o tom, o čem dívka sní. Některé představy si přečteme.

Po ukončení této aktivity vše uklidíme a přesuneme se do ateliéru, kde zhodnotíme získané znalosti.

3.3. Reflexe (R)

Výukový rámec uzavírá fáze reflexe. V jejím průběhu žáci opět třídí, systematizují, sjednocují, upevňují nové poznatky a přetvářejí je ve vlastní zkušenost. Pod vlivem nových informací si mohou přeformulovat svoji předchozí představu o tématu nebo změnit názor. Měli by si uvědomit, co se naučili, co se jim potvrdilo nebo naopak vyvrátilo a že jednou vytvořená schémata nemusí být neměnná.⁸

Po příchodu do ateliéru doplníme myšlenkovou mapu o nové poznatky. Na základě diskuze s malými účastníky zjistíme, co jsme už věděli, co nás překvapilo, co jsme vůbec netušili, zda byly nějaké aktivity obtížné či naopak velmi jednoduché. V dílně si vyzkoušíme roli malíře – krajináře. Z připravených materiálů skládajících se z vystřížených tvarů barevných papírů, různobarevných provázků, vln, krepových papírů, olejových pastelů, vodových barev, pastelek, aluminiových fólií, suchých přírodnin a dalších kreativních materiálů vytvoří ve skupinkách na formát A2 svoji vlastní ideální krajinu, kterou si spolu s myšlenkovou mapou odnesou s sebou do školy, aby jim připomněla stěžejní body programu.

⁸ GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In *Škola muzejní pedagogiky* 4, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2007, 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8, s. 53. LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8, s. 135. SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: NIDV 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8, s. 12-27, s. 26.

4. Závěr

Jak jsem již zmiňovala, nejsem muzejní pedagog, edukační program „*Obraz v krajině, krajina v obraze*“ nebyl pilotován. Jde tedy pouze o ideální verzi, kterou bych si ráda po dohodě s lektorským týmem Moravské galerie ráda vyzkoušela lektorovat a prověřila jeho funkčnost, reakci návštěvníků a popř. bych ho poopravila a vylepšila, aby byli recipienti více spokojení.

Jako pedagog učící na prvním stupni používám stejné metody jako muzejní pedagogové. Ale z vlastní zkušenosti vím, jak je někdy těžké naplánovat perfektní hodinu od počátku až do konce. Někdy si ji pečlivě připravím a i když už předpokládám reakce dětí, které učím několik let, hodina třeba vůbec nemá takový efekt a naopak někdy i méně připravená hodina může u dětí vyvolat nadšení a velmi kladné odezvy. Proto pro mne nebylo lehké program vymyslet, jelikož v muzeu či galerii se člověk setkává s úplně neznámými recipienty, vytrženými ze svého každodenního prostředí, a těchto rizik jsem si plně vědoma.

Co se týče hodnocení, s dětmi máme oblíbené „smajlíky“ a to asi pět škál úsměvů. Po ukončení programu bych volila stejný druh evaluace, ale pravděpodobně anonymním vhozením do klobouku nebo jiné schránky.

5. Použitá literatura:

DOLÁK, Jan, HOLMAN, Pavel, JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka, ŠERÁK, Michal, ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Základy muzejní pedagogiky. Studijní texty*. Brno: Moravské zemské muzeum Brno, 2014. 103 s. ISBN 978-80-7028-441-4.

FRANC, Daniel, ZOUNKOVÁ, Daniela, MARTIN, Andy. *Učení zážitkem a hrou. Praktická příručka instruktora*. Brno: Computer Press, a. s., 2007. 200 s. ISBN 978-80-251-1701-9.

GRECMANOVÁ, Helena. Aktivizační metody v muzejní pedagogice. In *Škola muzejní pedagogiky 4*, 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2007, 121 s. ISBN 978-80-244-1869-8.

HORÁČEK, Radek. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. 1. vyd. Brno: Cerm 1998. 142 s. ISBN 80-7204-084-7.

CHAMONIKOLA, Kaliopi (ed.). *Zdaleka i zblízka. Středověké importy v moravských a slezských sbírkách*. Brno: Moravská galerie v Brně 2009. 304 s. ISBN 978-80-7027-206-0.

CHAMONIKOLA, Kaliopi. *Gotika. Stálá expozice starého umění*. Brno: Moravská galerie v Brně 1992. ISBN 80-7027-018-7.

JAGOŠOVÁ, Lucie, JŮVA, Vladimír, MRÁZOVÁ, Lenka. *Muzejní pedagogika. Metodické a didaktické aspekty muzejní edukace*. Brno: Paido, 2010. 298 s. ISBN 978-80-7315-207-9.

JŮVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001. 120 s. ISBN 80-85931-95-8.

KAČER, Jaroslav. *Malířství 19. století. Stálá expozice starého umění*. Brno: Moravská galerie v Brně 1992. ISBN 80-7027-020-9.

KESNER, Ladislav. *Muzeum a umění v digitální době. Vnímání obrazů a prožitek umění v soudobé společnosti*. 1. vyd. Praha: Argo, 2000. 260 s. ISBN 80-7203-252-6.

KOTRBA, Tomáš, LACINA, Lubor. *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 185 s. ISBN 978-80-87474-34-1.

KRATINOVÁ, Vlasta. *Baroko. Stálá expozice starého umění*. Brno: Moravská galerie v Brně 1992. ISBN 80-7027-019-5.

LUKÁŠOVÁ, Hana. *Kvalita života dětí a didaktika*. 1. vyd. Praha: Portál 2010. 208 s. ISBN 978-80-7367-784-8.

MAŇÁK, Josef. *Nárys didaktiky*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 2003. 103 s. ISBN 80-210-3123-9.

MARTYČÁKOVÁ, Alena (red.). *Rakouské malířství 19. století v moravských sbírkách*. Brno: Moravská galerie v Brně 2001. 247 s. ISBN 80-7027-093-4.

MRÁZOVÁ, Lenka. *Tvorba pracovních listů*. Metodický materiál. Brno: Moravské zemské muzeum, 2013. 29 s. ISBN 978-80-7028-403-2.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 380 s. ISBN 80-7178-978-X.

PIKE, Graham, SELBY David. *Globální výchova*. 1. vyd. Praha: Grada 1994. 328 s. ISBN 80-85623-98-6.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2. vyd. Praha: Portál 2002. 448 s. ISBN 80-7178-631-4.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogická evaluace. Hodnocení vzdělávacích programů, procesů a výsledků*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně 1996. 166 s. ISBN 80-210-1333-8.

SKARLANTOVÁ, Jana. Výtvarné aktivity – zážitek pro všechny generace. In: ŠAUEROVÁ Markéta (ed.). *Zážitková pedagogika a možnosti jejího využití při práci s vybranými cílovými skupinami*, 1. vyd. Praha: VŠTVS Palestra 2013. 256 s. ISBN 978-80-87723-07-4.

SLAVÍČEK, Lubomír. „Sobě, umění, přátelům“. *Kapitoly z dějin sběratelství v Čechách a na Moravě 1650 – 1939*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2007. 380 s. ISBN: 978-80-87029-22-0.

SLAVÍK, Jan, WAWROSZ, Petr. *Umění zážitku, zážitek umění: teorie a praxe artefietiky*. 2. vyd. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta 2011. 304 s. ISBN 80-7290-130-3.

SOULKOVÁ, Jana. *Identifikace a výběr metod a forem práce učitele*. 1. vyd. Praha: NIDV 2008. 48 s. ISBN 978-80-86956-42-8.

SVOBODOVÁ, Jana (red.). *...Z lásky k umění a sobě pro radost... Umělecká sbírka Heinricha Gomperze (1843 – 1894)*. Brno: Moravská galerie v Brně, 2004. 617s. ISBN: 80-7027-127-2.

ŠOBÁŇ, Marek. *Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. In *Škola muzejní pedagogiky 6*. 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. 121 s. ISBN 978-80-244-1871-1.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Edukační potenciál muzea*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 393 s. ISBN 978-80-244-3034-8.

ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Muzejní edukace*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012. 140 s. ISBN 978-80-224-3003-4.

VÁŽANSKÝ, Mojmír. *Základy pedagogiky volného času*. 2. vyd. Brno: Print–Typia, spol. s. r. o., 2001. 175 s. ISBN 80-86384-00-4.

Internetové zdroje

<http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/historie.aspx>

<http://www.moravska-galerie.cz/moravska-galerie/o-galerii/sbirky/umeni-od-gotiky-po-19-stoleti.aspx>